

Cumhuriyetin 100 Yılında Bilim Konferansları Tamamlandı

Science in 100 Years of the Republic of Turkey Conferences Have Been Completed

Barışcan Ersöz¹

¹Arař.Gör.Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilim Tarihi Bölümü, İstanbul, Türkiye

ORCID: B.E. 0000-0002-6357-164X

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Barışcan Ersöz, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilim Tarihi Bölümü, İstanbul, Türkiye

E-posta/E-mail: bariscan.ersoz@istanbul.edu.tr

Başvuru/Submitted: 20.12.2023 • **Kabul/Accepted:** 08.01.2024

Atıf/Citation: Ersöz, Barışcan. "Science in 100 Years of the Republic of Turkey Conferences Have Been Completed". *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 25, 1 (2024): 213-216. <https://doi.org/10.26650/oba.1407575>

Anahtar Sözcükler: Cumhuriyet Dönemi Bilimi, Cumhuriyet Dönemi Jeolojisi, Kandilli Rasathanesi, Cumhuriyet Teknokrasisi, Cumhuriyet Döneminde Psikiyatri

Keywords: Science in Republican Era, Geology in Republican Era, Kandilli Observatory, Technocracy in Republican Era, Psychiatry in Republican Era

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun yüzüncü yılı onuruna 25 Ekim-18 Aralık 2023 tarihleri arasında İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Bilim Tarihi Bölümü tarafından *Cumhuriyetin 100 Yılında Bilim* konferansları adı altında bir dizi seminer gerçekleştirildi. Cumhuriyetin kuruluşunun ardından bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmelerle birlikte, başta eğitim alanı olmak üzere modernitenin topluma yayılmasını sağlayan yeni kurumların bu gelişmelerdeki payı, bilimsel düşünce ve uzmanlık bilgisinin yeni yönetsel sistemin güçlenmesine etkisi ve Cumhuriyetle birlikte bilimsel etkinliklerde yaşanan atılım sürecini önceki dönemden ayıran temel özellikler değinilen konular arasındaydı. Yapılan konuşmaların

bazıları Cumhuriyetin bilim alanında yarattığı devrimci dönüşümlere ve bunların özgün niteliğinin ortaya çıkardığı kopuşa kimileri ise imparatorluk döneminin son yüzyıllarında yaşanan reform hareketlerinin, kurumsal dönüşümün ve düşün hayatına giren yeni akımların bu gelişmeler için nasıl bir imkân ve ön koşul haline geldiğine vurgu yaptı.

Seminerlerin ilki “Türkiye’de Jeolojinin Gelişimi ve İstanbul Üniversitesi” başlığıyla İTÜ Maden Fakültesi Jeoloji Mühendisliği emekli öğretim üyesi Prof. Dr. Aral Okay tarafından verildi. Okay konuşmasında cumhuriyet dönemi öncesindeki ilk kuruluşundan başlayarak İstanbul Üniversitesi Jeoloji Enstitüsünün geçirdiği gelişim aşamalarına değindi. Enstitünün kuruluş ve gelişiminde önemli rolleri olan Walther Penck, Hamit Nafiz Pamir, Ahmet Can Okay gibi isimlerle birlikte Türkiye’de jeoloji alanına katkılarıyla bilinen Malik Sayar ve İhsan Ketin gibi isimlerin çalışmalarına ve akademik bakış açılarına yönelik bilgiler verdi. Okay bunlara ek olarak Üniversite Reformu’yla birlikte araştırma alanında önemli bir ivme yakalayan İÜ Jeoloji Enstitüsünün özellikle 1950’li yıllardan sonra İTÜ’de kurulan Maden Fakültesinin yarattığı rekabetçi ortamda araştırma temposunda görülen yavaşlamayı bilim alanındaki çeşitli yapısal ve kronik problemler üzerinden tartışmaya açarak bunların çözümüne yönelik bugün için de büyük değer taşıyan tespitlerde bulundu.¹

Etkinliğimizin 8 Kasım 2023 tarihindeki ikinci oturumunun konuğu Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü emekli öğretim üyelerinden Prof. Dr. Mustafa Aktar oldu. “Kandilli Rasathanesinin Tarihi ve Ülkemizde Doğa Bilimleri Algısının Gelişimi” başlıklı konuşmasında Aktar, ülkemizde astronomi, meteoroloji ve yer bilimleri alanında araştırma ve gözlemler yapan en eski kurumlardan biri olan Rasathane-i Âmire ve onun Cumhuriyet dönemindeki kurumsal halefi sayılabilecek Kandilli Rasathanesinin gelişim sürecine odaklandı. On dokuzuncu yüzyılda astronomi ve meteoroloji alanında Fransa’yı merkez alarak geniş bir coğrafyaya yayılan bilimsel ağın teşviki ve Aristidi Coumbari’nin bireysel girişimleriyle kurulan rasathane, 1923’ün ardından gelen kurumsallaşma hamlesiyle önemli bir değişim sürecine girmiş, Ankara hükümetinin destekleri ve yapılan çalışmaların toplum nezdinde popülerleşmesi ile görünürlüğü büyük oranda artmıştı. Bu açıdan Aktar’ın konuşması, Kandilli Rasathanesi üzerinden hem modern devletin bilimsel kurumların şekillenmesindeki etkisini tartışmaya açan hem de bilim ve toplum arasındaki ilişkiler üzerinden analiz edilebilecek önemli bilgiler içeriyordu.

Seminer dizisinin 30 Kasım 2023 tarihinde gerçekleşen üçüncü oturumunun davetlisi Universidad Autónoma de Madrid Tarih Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Darina Martykánová’ydı. “Cumhuriyet Teknokrasisinin İmaline Kişisel Bir Bakış” başlıklı

1 Bu seminerden yaklaşık üç hafta sonra, 12 Kasım 2023 tarihinde Prof. Dr. Aral Okay’ın hepimizi yasa boğan vefat haberini aldık. Bu ani ve erken ayrılık, Türkiye’de bilim ve özellikle jeoloji alanı için ne yazık ki doldurulması zor bir boşluğu beraberinde getirdi. İÜ Bilim Tarihi Bölümü olarak anısına saygılarımızı sunar, ailesine, meslektaşlarına ve öğrencilerine taziyelerimizi bildiririz.

konuşma, Osmanlı'nın son döneminde kurulmaya başlanan yeni eğitim kurumlarında modern bilimsel ve teknik eğitimle yetişmiş mühendislerin önce İkinci Meşrutiyet ve ardından Cumhuriyetin ilanıyla birlikte çeşitli devlet kademelerinde edindikleri konumun teknokratik bir yönetim anlayışının önünü nasıl açtığını temel alıyordu. Özellikle Nafia Vekaleti ve çeşitli belediyelerdeki altyapı işlerini bir örneklem alanı olarak sunan Martykánová, daha önce çoğunlukla yabancı uzmanların atandığı teknik ve yönetsel kadroların yeni yetişmekte olan mühendislerle teslim edilmesiyle zaman içinde meslekleşme sürecinde yaşanan gelişmeleri ve bu meslek grubunun kendi uzmanlık alanlarını yeni Cumhuriyet ideolojisi ve bilimsel ilerleme idealleri doğrultusunda şekillendirmelerini ayrıntılarıyla ele aldı.

Bir sonraki seminerin konuşmacısı olan Acıbadem Üniversitesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı öğretim üyesi Doç. Dr. Fatih Artvinli 4 Aralık 2023 tarihinde “Yüzyıl Önce Yüzyıl Sonra: Türkiye’de Psikiyatri” başlıklı bir sunum gerçekleştirdi. Avrupa’da 19. yüzyılın başlarında gelişmeye başlayan psikiyatri alanı, özellikle Luigi Mongeri tarafından tutulan tıbbi kayıtlar, vaka sunumları, mahkeme raporları ve çıkarılan çeşitli nizamnamelerle Osmanlı İmparatorluğu’nda da bir disiplin olarak kendini var etmeye başlamıştı. Artvinli konuşmasını Süleymaniye ve Toptaşı Bimarhaneleri, Cumhuriyet döneminde kurulan Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi ve ülkenin çeşitli yerlerinde açılan ruh sağlığı dispanserleriyle birlikte bu disiplinin kurumsallaşmasındaki aşamaları da aydınlatan bir doğrultuda gerçekleştirdi. Psikiyatrinin ülkemizdeki gelişiminin erken aşamalarında yaşanan bu gelişmelerin günümüze etkisi ve özellikle klinik psikiyatri alanının günümüzdeki durumu da tartışılan konular arasındaydı.

Konferans serisinin beşinci ve son davetlisi olan İÜ Bilim Tarihi Bölümü emekli öğretim üyesi Prof. Dr. Feza Günergün ise 18 Aralık 2023 tarihinde gerçekleştirdiği konuşmasında Türkiye’nin cumhuriyetle birlikte bir “Bilim Devrimi” yaşayıp yaşamadığı sorusunu ele aldı. “Cumhuriyetin Bilimsel Devrimi: Kurumlar, Bilim İnsanları ve Araştırma” başlıklı konuşma, Bilim Devrimi’nin temel özelliklerinden olan doğanın deney ve gözleme dayalı şekilde incelenmesi ve yeni bilgi üretilmesi gibi etkinliklerin Türkiye’de ancak Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen reformlarla mümkün hâle gelebildiğine odaklandı. Günergün, özellikle eğitim için yurtdışına gönderilen öğrencilerin bilimsel düşünce ve yöntemleri ülkeye getirmesi, kadınların akademik hayatta önemli bir yer edinmesi, yabancı bilim insanlarının İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sırasında Türkiye’deki bilimsel kurumlarda çalışmaya başlaması, 1946 yılında çıkan yasayla doktora yapmanın üniversitelerde bir zorunluluk haline gelmesi ve çıkarılan akademik dergiler aracılığıyla üretilen yeni bilginin yayılması gibi etmenlerin bu süreçte önemli bir rol oynadığını vurguladı.

Cumhuriyetin 100 Yılında Bilim konferanslarının tamamlanmasıyla birlikte Türkiye’nin bir yüzyıllık birikimi içinde fen bilimleri, mühendislik ve tıp gibi farklı alanlarda yaşanan gelişmeleri, farklı perspektifler çerçevesinde ve geniş bir izleyici kitesinin de katılımıyla

tartışma imkânı bulduk. Ancak Cumhuriyet döneminde bilimin işleyişi, farklı aktörlerle olan ilişkisi ve dünyadaki yeri gibi genel başlıklar altında hâlâ incelenmeyi bekleyen pek çok konu bulunuyor. Türkiye Cumhuriyeti ikinci yüzyılına girerken bu alanların tarihsel bir düzlemde incelenmesi ve tartışılması, günümüzde ortaya çıkan durum ve koşulların tespit edilmesi açısından da bir başlangıç noktası niteliğinde. Dolayısıyla bu dönemle ilgili kapsamlı ve disiplinler arası çalışmalar yapmak bilim tarihçilerinin önünde bir görev olarak durmaya devam ediyor. Nice yüzyıllara...

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Bilim Tarihi Bölümü

Cumhuriyetin 100 Yılında Bilim

Konferansları

Konuşmacılar

25 Ekim 2023
Prof. Dr. Aral Okay (İstanbul Teknik Üniversitesi)
Türkiye'de Jeolojinin Gelişimi ve İstanbul Üniversitesi

8 Kasım 2023
Prof. Dr. Mustafa Aktar (Boğaziçi Üniversitesi)
*Kandilli Rasathanesinin Tarihi ve Ülkemizde Doğa Bilimleri
Algısının Gelişimi*

30 Kasım 2023
Doç. Dr. Darina Martykánová (Madrid Autonoma Üniversitesi)
Cumhuriyet Teknokrasisinin İmâline Kişisel Bir Bakış

4 Aralık 2023
Doç. Dr. Fatih Artvinli (Acıbadem Üniversitesi)
Yüzyıl Önce Yüzyıl Sonra: Türkiye'de Psikiyatri

18 Aralık 2023
Prof. Dr. Feza Günergun (İstanbul Üniversitesi)
Cumhuriyet'in Bilimsel Devrimi: Kurumlar, Bilim İnsanları ve Araştırma

Seminer programına kayıt
olmak için

Adres: İstanbul Üniversitesi Edebiyat
Fakültesi Kurul Odası, 3. Kat, Balabanaga
Mah. Ordu Cad. No:6 Laleli, Fatih/İST.
✉ :IU_BilimTarihi

